

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਪੁਰਾਣਿ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਸੀਰੀਜ਼ 386

ਸਭਨਾ ਮਨ ਮਾਣਿਕ ਠਾਹਣੁ ਮੂਲਿ ਮਚਾਗਵਾ
ਜੇ ਤਉ ਪਿਰੀਆ ਦੀ ਸਿਕ ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਰੀਦਾ

ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਸ਼ਕਰਗੰਜ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲਾ

ਭਾਗਯਰ ਸਰੋਤ, ਪਟਿਆਲਾ ।

ਪੰਜਾਬ (ਇੰਡੀਆ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ

ਨਵੰਬਰ 1990
ਮੁੱਲ 80 ਪੈਸੇ

ਬਾਬਾ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਸ਼ਕਰਗੰਜ ਦਾ ਜਨਮ ਚਿਤ੍ਰਾ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ
 ਇੱਕ ਖੇਡੇਵਾਲ ਵਿਚ ਸੰਨ 1173 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ
 'ਲ' 'ਸ਼ਕਰਗੰਜ' ਦਾ ਲਕਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਖਾਜਾ ਕੁਰਬਾਨੀਨ
 ਬਰੀਆਰ ਬਾਗੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਸੀ : (ਹਮਜ਼
 ਕਰ ਸੀਨੀ) 'ਖਾਹਦ ਸ਼ੁਦ' ਅਥਵਾ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਕਰ ਸਮਾਨ ਮਿਲਬੰਲਣੇ ਹੋਵੋਗੇ
 ਗੱਲ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
 ਹੁਣ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੂਫੀ ਚਰਵੇਰ ਸੇਖ ਨਜ਼ਾਮੁਦੀਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ (ਚੇਲੇ) ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸੇਖ ਜਮਾਲੁਦੀਨ ਸੀ।

ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਆਲਮ (ਵਿਦਵਾਨ) ਸਨ ਪਰ
 ਪੰਜਾਬੀ ਜਨਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਹਿਤ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਫ਼ੌਨ
 ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਬਲਕਿ ਮੁਲਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਥੇ ਦੇ ਉਹ ਜੰਮ ਪਲ
 ਸਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਤਿਹਾਸਿਕ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ
 ਰਚਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਮੂੰਹ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰਸਵੀਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਏਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ
 ਹੋਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਯਾਤਰਾ
 ਪਟਨ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਗਦੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਰੀਦ
 ਸੇਖ ਇਕਰਾਹੀਮ ਫਰੀਦ ਸਾਨੀ ਘਰੋਬਰ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਾਸੇ
 ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ-ਲਿਖਤ ਤੇ ਸਲੋਕ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜੋ ਪਿਛੋਂ
 ਜੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ
 ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਚਰਜ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ
 ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠਤਾ ਵਾਸਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ
 ਦੀ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ

ਉਹਾ ਕਰਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਨੇਸ ਨ ਲਾਏ । ਆਪਣੇ
ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

‘ਸਭਨਾ ਮਨ ਮਾਣਕ ਠਾਹਣੁ ਮੂਲਿ ਮਚਾਗਵਾ
ਜੇ ਤਉ ਪਿਰੀਆ ਦੀ ਸਿਕ ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀਦਾ

ਅਰਥਾਤ ਸੁਭ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਮਾਣਕ (ਮੋਤੀ) ਦੀ ਨਿਆਈ ਹਨ ਤਾਂ ਤੇ
ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਭੋਭਨਾਂ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ । ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਤੈਰੇ ਅੰਦਰ
ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸਿਕ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨ ਦੁਖਾ ।
ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

‘ਇਕੁ ਫਿਕਾ ਨ ਗਾਲਾਇ ਸਭਨਾ ਮੈ ਸਚਾ ਧਣੀ
ਹਿਆਉ ਨ ਕੈਹੀ ਠਾਹਿ ਮਾਣਕ ਸੁਭ ਅਮੋਲਵੇ

ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਫਿਕਾ ਨ ਬੋਲ ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਕਾਰ
ਆਪ ਵਸਦਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਹਿਰਦੇ ਕੀਮਤੀ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ ਇਸ
ਲਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਨ ਦੁਖਾ ਇਕ ਹੋਰ ਜਗਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਕੁਰਆਨ
ਹੈ ।

‘ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਕੂ ਅਕਲਿ ਲਤੀਫ ਕਾਲੇ ਲਿਖੁ ਨ ਲੇਖੁ
ਆਪਨਝੇ ਗਿਰੀਵਾਨ ਮਹਿ ਸਿਰੁ ਨੀਵਾ ਕਰਿ ਦੇਖਿ

ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਕੂੰ ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਸਮਝਦਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਬਾਰੇ ਮਾਝਾ ਫਰੀਦ
ਨ ਬੋਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਭਾਤੀ ਮਾਰ ਤੇ ਵੇਖ ਕਿ ਕੂੰ ਭਿੰਨਾ ਕੁ ਚੰਗਾ ਹੈ ।
ਸਗੋਂ ਆਪ ਇਥੋਂ ਰੁਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੇ ਮਾਰਿ ਮੁਕੀਆ ਤਿਨਾ ਨ ਮਾਰੇ ਘੁੰਮਿ
ਆਪਨਝੇ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਪੈਰ ਤਿਨਾ ਦੇ ਚੁੰਮਿ

ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਕੋਈ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਭੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਅਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨ ਮਾਰ
ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮ। ਬਲਕਿ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਆਈ
ਮਿਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਦਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੋ ਮਿਟੀ ਜੋ ਅਸ
ਭੇਡੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਹੈ ਮਰਣ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਨੇ ਭੇਡੇ ਉਪਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਫਰ ਦਾ ਖਾਕੂ ਨ ਨਿੰਦੀਐ ਖਾਕੂ ਜੇਡ ਨ ਕੋਇ
ਜੀਵਦਿਆ ਪੈਰਾਂ ਤਲੈ ਮੁਇਆ ਉਪਰਿ ਹੋਇ'

ਅਤੇ

ਫਰੀਦਾ ਥੀਉ ਪਵਾਹੀ ਦਬੁ ਜੇ ਸਾਈ ਲੋੜਹਿ ਸਬੁ
ਇਕੁ ਛਿਜਹਿ ਬਿਆ ਲਤਾੜੀਐ ਤਾਂ
ਸਾਈ ਦੇ ਦਰਿ ਵਾੜੀਅਹਿ

ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਜਤੇ ਉੱਕੀ ਦਫ਼ ਵਾਂਗ ਨਿਰਮਾਨ
ਹੋ ਜਾ। ਦਫ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਲਿਤਾੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕੋਈ
ਜ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਲਿਤਾੜਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਭਿਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ
ਠੰਡੇ ਦਿਲ ਸਹਾਰਦੀ ਹੈ।

ਫਰੀਦ ਜੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਈਰਖਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੰਦਾ ਕਰਮ
ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਆਦਮੀ ਆਪ ਭੇਰ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਰਜ ਖਾਂਦਾ ਤੇ ਸੁਖੀ
ਵਸਦਾ ਵੇਖ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੇ ਅਜਾਈਂ ਕੁਝਦੇ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਅਜੇਹਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ
ਹਨ। ਫਰੀਦ ਜੀ ਇਸ ਪਰਥਾਏ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਗਰ ਰਬ ਵਲੋਂ ਤੈਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕੁੀਬੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਸ ਵਿਚ
ਹੀ ਰਾਜੀ ਰਹੇ ਤੇ ਰਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰ :

ਰੁਖੀ ਸੁਖੀ ਖਾਇ ਕੈ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਉ
ਫਰੀਦਾ ਦੇਖਿ ਪਰਾਈ ਚੋਪੜੀ ਨ ਤਰਸਾਏ ਜੀਉ'

ਫਰੀਦ ਜੀ ਇਕ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

ਫਤੀਦਾ ਰੋਟੀ ਮੇਰੀ ਕਾਨ ਕੀ ਲਾਵਣੁ ਮੇਰੀ ਕੂਖ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਾਧੀ ਚੰਪੜੀ ਘਣੇ ਸਹਨਿਗ ਦੁਖ

ਅਰਥਤ ਅਰਥ ਮੇਰੀ ਰੋਟੀ ਲਕੜ ਵਾਂਗ ਸੁਕੀ ਹੋਈ ਭੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਮੈਂ
ਕੂਖ ਨੂੰ ਸਲੂਣਾ ਬਣਾ ਲਵਾਂ ਅਥਵਾ ਮੈਨੂੰ ਕੂਖ ਨੇ ਭੇਡ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਮੇਰੀ ਲਕੜ ਜੇਹੀ ਸੁਕੀ ਰੋਟੀ ਵੀ ਸਲੂਣੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੁਆਦਲੀ
ਲਗੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜੇ ਅੰਦਰ ਕੂਖ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚੰਪੜੀ ਭੋਟੀ ਅਥਵਾ
ਘਿਉ ਵਿਚ ਭਲੀ ਹੋਈ ਰੋਟੀ ਵੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਵਾਸਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇਗੀ।
ਕੂਖੇ ਵਾਸਤੇ ਲਕੜ ਜੇਹੀ ਸਖਤ ਰੋਟੀ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕੂਖ ਤੋਂ ਖਾਧੇ ਮਾਹਲ
ਪ੍ਰਤਿਆ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਹਾਰ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਇਕ ਸੀ ਰੀਹ ਸਲੋਕ ਜੋ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਦੀ ਨਬੀਨ ਸੰਖ ਇਬਰਾਹੀਮ ਫਰੀਦ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਨੂੰ ਅਯੋਧਨ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪਾਕ ਪਟਨ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।)
ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਸਮੇਂ
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਕਰ ਲੈ ਸਨ।

• ਇਹ ਰਚਨਾ ਠੇਠ ਮੁਲਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਰਾ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਮਝ ਲਵਦਾ ਹੈ।

ਸੰਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਭਾਵੇਂ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਅੰਦਰ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਸਮਾਂ ਰੀਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਯਥਾ ਨਿਮਾਤਾਂ
ਦੀ ਅਦਾਰਿਗੀ ਮਸੀਹ ਅੰਦਰ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸਲਹ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਦਰ ਹੋ ਕੇ
ਨਿਮਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਕਾਇਮੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਜਦੇ ਕਰਨੇ ਦਰਜ
ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਣਤ ਰਸਮਾਂ ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਪਰ ਹਰ ਰਸਮ
ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਣ ਚੜ੍ਹਦੀ ਮੋਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ ਕਰੀਮ
ਨਾਲ ਸਚੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਜ਼ਰਬਾ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਜੋ ਇਹ ਨਹੀਂ ਤਾਂ

ਜਦ ਕੁਝ ਮਹਿਜ਼ ਵਿਖਾਵਾ ਹੈ ਤੇ ਇਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ਼ ਓਹ ਰਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਣ ਨਹੀਂ ਚੜ ਸਕਦੇ । ਆਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਖਤਿ ਜਿੰਨ ਸੇਈ ਸਚਿਆ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨਿ ਹੋਰ ਮੁਖਿ ਹੋਰ ਸਿ ਕਾਢੇ ਕਚਿਆ
ਰਤੇ ਇਸਕ ਖੁਦਾਇ ਹੰਗਿ ਦੀਦਾਰ ਕੇ
ਵਿਸਰਿਆ ਜਿਨ ਨਾਮੁ ਤੇ ਭੁਇੰ ਭਾਰੁ ਬੀਏ

ਅਤੇ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਟੇ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਹੁਣੇ ਆਖਵਾ ਅੰਦਰੋਂ ਹੋਰ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਦਿਸਦੇ ਹੋਰ ਹਨ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਚਮਕ ਦਮਕ ਤੇ ਵਿਖਾਵਾ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਓਹ ਤਾਂ

ਬਾਹਿਰ ਦਿਸੈ ਚਾਨਣਾ ਦਿਲਿ ਅੰਧਿਆਰੀ ਰਾਤਿ

ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ—ਪਿਆਰ ਵਿਠੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਮਿਯਾਲ ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਦਾ ਚਿਰਭ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਦੋਂਦੇ ਹਨ ।

ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰੇ ਥੋਲ ਥੋਲੇ ਮਿਠੇ ਅਤੇ ਸੁਨਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਿੰਨ੍ਹ ਲੰਭ ਦੇ ਸਮਝੋਂ ਹਨ ਪਰ ਤੂੰ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਸਾਹ ਕਾਲੀ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ । ਓਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ 'ਮੇਰਾ ਚਖ ਭੀ ਏਨਾ ਹੀ ਜੰਹਣਾ ਸੀ ਜਿੰਨੇ ਮੇਰੇ ਥੋਲ ਮਿਠੇ ਹਨ ਪਰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਧੂਖ ਧੂਖ ਕੇ ਮੈਂ ਕਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ ।

ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਤੂੰ ਕਿਤੁ ਗੁਨ ਕਾਲੀ

ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਕੋਇਲ ਦੀ ਸਬਾਨੀ ਦੋਂਦੇ ਹਨ :

ਅਪਨੈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਹਉ ਬਿਰਹੈ ਜਾਲੀ

ਪਿਰਹਿ ਬਿਹੂਨ ਕਤਹਿ ਸੁਖੁ ਪਾਏ

ਅਤੇ ਜੋ ਹਿਰਦਾ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਤੜਪ ਵਿਹੂਣਾ ਹੈ ।

ਅਤੇ ਵਿਵਰਤ ਕੇ ਵਿਆਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :

ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਉਪਜੈ
ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣ ਮਸਾਨੁ

ਸਮਾਨ ਕੁਮੀ ਜਿਥੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਦਾ ਦਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਖਿਆਲ
ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਯਾਦ ਹੀ ਦਿਰਦੇ ਨੂੰ ਭੇਂਡੇ ਭੀੜ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਇਉਂ ਹੀ
ਵਿਛੋੜੇ ਅੰਦਰ ਤੜਪਿਆਂ ਹਿਰਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਇਆ
ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਮੇਲ
ਫੈਂਦੇ ਹੀ ਨਾਂ, ਸਦੀਵ ਤੜਪਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਦਿਨ ਚਿਨ ਢਲਦੀ
ਉਮਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਫੜਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਰੀਰਕ ਅੰਗ
ਅਖੀਆਂ ਤੇ ਫੰਨ ਆਦਿ—ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਤੁਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਅਖੀਂ ਦੇਖਿ ਪਤੀਣੀਆਂ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਗੀਣੇ ਕੰਨ
ਸਾਖ ਪਕੌਦੀ ਆਈਆ ਹੋਰ ਕਰੋਂਦੀ ਫੰਨ

ਅਤੇ ਇਹ ਦੁਖ ਆਪ ਨੂੰ ਇਉਂ ਕਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਫਰੀਦਾ ਕਿਥੇ ਤੇਂਡੇ ਮਾਪਿਆਂ ਜਿਨੀ ਕੁੰ ਜਣਿਓਹਿ
ਭੈ ਪਾਸਹੁ ਓਇ ਲਦਿ ਗਏ ਕੁੰ ਅਜੈ ਨ ਪਤੀਣੇਹਿ

ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਚਿਤਾਉਣੀ ਭੀ ਫਰੀਦਾ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ
ਠਕੋਰਦੀ ਹੈ :

ਚਲਿ ਚਲਿ ਗਈਆਂ ਪੰਖੀਆਂ ਜਿਨੀ ਵਸਾਇਤਲ

ਫਰੀਦਾ ਸਰ ਭਰਿਆ ਭੀ ਚਲਸੀ ਥਕੇ ਕਵਲ ਇਕਲ

ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਵੀ ਮਾਨ ਮਿਲਖ ਵਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ
ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਸੇਧ ਵੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ :

ਫਰੀਦਾ ਮੰਡਪ ਮਾਲੁ ਨ ਲਾਇ ਮਾਰਗ ਸਤਾਣੀ ਚਿਤਿ ਧਰਿ
ਸਾਈ ਜਾਇ ਸਮਾਲਿ ਜਿਥੇ ਹੀ ਤਉ ਵੇਵਣਾ
ਇਸ ਲਈ ਫਰੀਦਾ

ਜਿਨੀ ਕੰਪੀ ਨਾਹਿ ਗੁਣ ਤੇ ਕੰਮਤੇ ਵਿਸਾਰਿ
ਮਤੁ ਸਤਮਿੰਦਾ ਥੀਵਹੀ ਸਾਈ ਦੇ ਦਰਬਾਰਿ

ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

‘ਫਰੀਦਾ ਮਨੁ ਮੈਦਾਨੁ ਕਰਿ ਟੋਇ ਟਿਥੇ ਲਾਹਿ
ਅਗੈ ਮੂਲਿ ਨ ਆਵਸੀ ਦੋਜਕ ਸੰਦੀ ਭਾਹਿ’ ਅਤੇ

‘ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮੰਨ ਨ ਹੋਵਾਇ
ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ’

ਪਰ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨਿਰਾ ਲੋਕ ਵਰਤਾਰ ਚੰਗਾ ਬਣਾ ਲੈਣ ਨੂੰ
ਮਨੁਖ ਲਈ ਆਖਣੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ । ‘ਭਾਵੇ’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ

‘ਅਮਲ ਜਿ ਕੀਤਿਆ ਦੁਨੀ ਵਿਚ ਸੇ ਦਰਗਾਹ ਓਗਾਹ

ਵੀ ਇਕ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ ਪਰ ਫਰੀਦ ਦਾ ਰਬ ਨਿਰਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ
ਨਹੀਂ ਰੀਝਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਬ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ :-

‘ਆਪੁ ਸਵਾਰਹਿ ਮੈਂ ਮਿਲਹਿ’ ਮੈਂ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਪਰ
ਫਰੀਦਾ ਜੋ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਹੋਇ

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗੀਤ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਣ ਕੇ ਰਹੀਏ ਅਤੇ ਉਸ
ਦਾ ਪੱਲਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨ ਛੱਡੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਲਾ ਫਤੇ ਦੀ ਲਾਜ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਲਾ ਵਫ਼ਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕੰਮ ਫਿਰ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਜਾਏ

ਹਨ। ਇਉਂ ਹੀ ਰਬ ਨੂੰ ਵੀ ਪੱਲਾ ਫੜਾਏ ਦੀ ਲਾਜ ਮਾਰਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਬ ਨੂੰ ਪੱਲਾ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਸਖਸ਼ ਨਿਰਾਧਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਅਲਹ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਸੁਟ ਦੇਂਦਾ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤਾਏ ਹਰ ਗੱਲ (ਉਸ ਦੀ ਰਚਾ) ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰਨ ਦੀ ਅਲਹ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਕੁੰਦੀ ਹੈ—ਇਹੋ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਕਹੀ ਸੀ :

ਕੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ
ਐਸਾ ਮਨੁਖ ਹਿਰ ਹਰ ਵਰਤੀ ਗੱਲ ਨੂੰ 'ਜੇ ਵਰਤਾਇ ਸਾਈ ਚੁਗਤ' ਕਹਿ
ਕੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਪਰਥਾਏ ਹੀ ਫਰੀਦ ਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ।

‘ਅਲਹ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲਾ ਤਾ ਲਗੀ ਦਰਬਾਰੁ’

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜੇ ਅਲਹ ਦੇ ਵਰਤਾਏ ਕੁਕਮ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ
ਮੰਨਦੇ ਅਥਵਾ ਇਸ ਦੇ ਕੁਕਮ ਮੁਹਰੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਟੁਕਾਉਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ
ਫਰੀਦ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ :-

‘ਜੇ ਸਿਰ ਸਾਈ’ ਨ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ਕੀਜੈ ਕਾਇ

ਕੁੰਨੇ ਹੋਨ ਜਲਾਈਐ ਬਾਲਨ ਸੰਦੇ ਥਾਇ’

ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਸਿਰ ਸਾਈ (ਅਲਹ) ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਨੀਵੇਂਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਲ੍ਹੇ
ਅੰਦਰ ਜਲਾ ਦਿਓ।

ਅਰਜਾਈ ਮੁਹਰੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਲਣ ਦੀ ਚੁਗਤ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ
ਬੜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਲਭਦਾ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਸੀ ਹੈ।

ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ ਜਿਹਬਾ ਮਣੀਆ ਮੰਤੁ

ਦੇ ਤੂੰ ਭੈਣੇ ਵੇਸ ਕਰ ਤਾਂ ਵਸਿ ਆਵੀ ਕੇਤੁ’ ਅਰਥਾਤ
ਨਿਉਂ ਕੇ ਰਹਿਣਾ, ਖਿਆ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਉ ਹੋਣਾ ਅਥਵਾ ਅਣ ਭਾਉਂਦੀ
ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਹੋਇ ਵੀ ਚਰ ਗੁਜਰ (ਖਿਆ ਕਰਨ) ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ
ਜਿਹਬਾ (ਦਬਾਨ) ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਿਠਾ ਬੋਲ ਬੋਲਣਾ—ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਾਣੇਗੀ।

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ :

ਇਕ ਫਿਕਾ ਨ ਗਾਲਾਇ ਸਭਨਾ ਮੈਂ ਸਚਾ ਪਣੀਂ ਅਰਬਾਰ

ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਫਿਕਾ ਨ ਬੋਲੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰਦੇ
ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਬੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਫਿਕਾ
ਬਚਨ ਰਬ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੈ ਜੋ ਰਬ ਉਸ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ
ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ।

ਭਿਖ ਹੋਰ ਕਿਸੇਕ ਛੱਲ ਜਿਸਦੇ ਫਰੀਦ ਜੀ ਮਨੁਖ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਨਿਰਾ
ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ
ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਅਸਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਚਾਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਅਲਹ ਦੀ
ਯਾਦ ਅੰਦਰ ਜੁੜ ਬੈਠਣ ਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਪਸ਼ਟ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੀਂਦ ਨਾਲ
ਪਿਆਰ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁਖ ਰਬ ਦੀ ਨੇਡਤਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ
ਆਪ ਦੇ ਵਰਮਣ ਇਉਂ ਹਨ ।

ਫਰੀਦਾ ਪਿਛਲ ਰਾਤ ਨ ਜਾਗਿਓਹਿ ਜੀਵਦਤੋਂ ਮੰਦਿਓਹਿ'
ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਉਂ ਭੀ ਕਿਹਾ ਹੈ :

'ਜੁ ਜਾਗਨਿ ਲਹੇਨਿ ਸੇ, ਸਾਈ ਕੇਨੋ ਚਾਤਿ ਅਤੇ

'ਜਿਨਾ ਨੈਣ ਨਿੰਦਾਵਤੋਂ ਤਿਨਾ ਮਿਤਣੁ ਕੁ ਆਉ'

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਵਿਚਾਰ ਇਉਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਹਨ ।

'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚ ਨਾਉ ਵਡਿਆਈ ਵੀਚਾਰ'

ਅਤੇ

'ਚਓਥੇ ਪਹਰ ਸੁਬਹ ਤੇ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੇ ਦਾਓ'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਅੰਦਰ ਦਰਸ ਬਾਬਾ
ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ

ਬੇੜਾ ਬੰਧਿ ਨ ਸਕਿਉਂ ਬੰਧਨ ਕੀਵੇਲਾ

ਭਰਿ ਸਰਵਰੁ ਚਬ ਉਛਲੈ ਤਬ ਭਰਣੁ ਦੁਹੇਲਾ ਦਰਸ ਹੈ

ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਅਤੇ ਹਿਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੈ ਕਿ ਚਿੰਦਗੀ ਦਾ ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਜਾਦੀ ਢਲਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਠਾਠਾ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਹਿਰਾ ਬੇੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੰਧਾ। ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭਰ ਜਾਣ ਦਾ ਖੋ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹੋ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ :

ਹੰਸੁ ਚਲਸੀ ਫੁੰਮਣਾ ਅਹਿ ਤਨੁ ਢੇਰੀ ਥੀਸੀ ਸਫਾ 794

ਫਰੀਦ ਜੀ ਜੈਸੇ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਕਸ ਬੰਨ੍ਹਾਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੇ ਯਹੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਉਕਤ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਉਤਰ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਅੰਦਰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ :

ਜਪ ਤਪ ਕਾ ਬੰਧੁ ਬੜਲਾ ਜਿਤੁ ਲੰਘਹਿ ਵਹੇਲਾ

ਨਾ ਸਰਵਰੁ ਨਾ ਉਛਲੈ ਐਸਾ ਪੰਥੁ ਸੁਹੇਲਾ

ਭੇਰਾ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਮੰਜੀਠੜਾ ਰੜਾ ਮੇਰਾ ਚੋਲਾ ਸਦ ਰੰਗ ਢੋਲਾ

ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ ਤਿਉ ਮੇਲਾ ਹੋਈ

ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਹਿ ਗੰਠੜੀਐ ਮੇਲੇਗਾ ਸੇਈ.....

ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬੇੜਾ ਨ ਬੰਧੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਛਲਦੇ ਸਾਗਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਨਿਰਾਸਤਾ ਦਰਜਾਵੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰਥੇ ਮੰਜੀਠੜੇ ਰੰਗਾ ਨਾਮ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪਹਿਣਨਾ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੀ ਗੰਠੜੀ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਫਸਤਾ ਵਿਖਾ ਕੇ ਉਛਲਦੇ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ ਨਿਰਾਸਤਾ ਨੂੰ ਆਸ ਵਿਚ ਬਦਲ

ਲੈਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ।

ਪਰੰਤੂ ਵਰੀਦ ਦੀ ਵੀ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਆਸ ਵਿਚ ਬਦਲ
ਫੈਣ ਅਤੇ :

ਭਰਿ ਸਰਵਰ ਜਬ ਉਛਲੈ ਤਬ ਤਰਣੁ ਦੁਹੈਲਾ

ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਨ ਹੋਣ ਦਾ ਥੱਕਾ ਸਹਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਣੇ
ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਈ ਨ ਵਰਣ ਵਾਲਾ "ਨੇਹੁ" (ਪਿਆਰ) ਅਤੇ ਤਰੀਕਾ ਸੀ
ਅੰਤ ਦੀਆਂ ਮੁਸਕਲਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਭੁੱਗ ਨਹੀਂ ਪਾ
ਸਕਦੀਆਂ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਇਹ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ
ਦਿਤਾ ਹੈ :

**ਫਰੀਦਾ ਗਲੀਏ ਚਿਕੜੁ ਦੂਰਿ ਘਰੁ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ਨੇਹੁ
ਚਲਾ ਤਾ ਭਿਜੈ ਕੰਬਲੀ ਰਹਾ - ਤੂਟੈ ਨੇਹੁ
ਭਿਜਉ ਜਿਸਉ ਕੰਬਲੀ ਅਲਪ ਵਰਸਉ ਮਹੁ
ਜਾਇ ਮਿਲਾਤਿਨ ਸਜਣਾ ਝੁਟਉ ਨਾਹੀ ਨੇਹੁ**

ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਘਰ ਬਾਹੀ ਦੂਰ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਦੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ
ਵਿਰੋਧੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮੀਂਹ ਵਸਦੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਚਿਕੜ ਹੋਈਆਂ ਪਈਆਂ
ਹਨ ਨ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਹੋਈ ਇਸਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਮੈਂ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ
ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕੰਬਲੀ ਭਿਜ ਜਾਣ ਦਾ ਰੋਗ ਮੈਨੂੰ
ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਸਾਫ਼ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਭੁੱਗ ਵੀ ਹੋਂਦ
ਹੈ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ? ਫਰੀਦ ਜੀ ਹਾਲਾ ਇਸ ਸੋਚ ਵਿਚ ਹਨ ਕਿ
ਅੰਦਰ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਕੰਬਲੀ ਭਿਜ ਤਦੀ
ਅਤੇ ਵਸਦੇ ਮੀਂਹ ਕਾਰਨ ਫਲੀਆਂ ਦਾ ਚਿਕੜ ਵੀ ਉਥੋਂ ਦੀ ਬਣਿਆ
ਹੋਵੇ ਮੇਰੇ ਨਾ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮੁਹਿੰਮਤ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਵੇਗਾ ਇਸ ਲਈ
ਮੇਰਾ ਜਾਣਾ ਹੀ ਰਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਰਹਿ ਬਣ ਆਵੇ ।

ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਲੇਖ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਸਾਰੇ
ਪਰਮਾਣ ਇਸ ਭੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਬਦਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਐਧਰ
ਅਪਣੇ ਮਹਿਬੂਬ ਅਲਪ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਭੁੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਇਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਥੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੁਖ ਵਿਸ਼ਾ ਹਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ।